

۱۸۳۷۳۳۴

نگاهی نهادگرا به سیاست خارجی ایران

دکتر مسکن خایمی

استاد علوم سیاسی دانشگاه فردوسی مشهد

سرشناسه
 عنوان و نام‌پدیدآور : نگاه‌ی نهادگرا به سیاست خارجی ایران / محسن خلیلی
 مشخصات نشر : تهران: نشر میزان، ۱۳۹۷
 مشخصات ظاهری : ۵۶۰ ص.
 فروست : نشر میزان؛ ۱۱۲۳.
 شابک : 978-964-511-922-3
 وضعیت فهرست‌نویسی : فیپا.
 موضوع : ایران -- روابط خارجی -- ۱۳۵۸
 موضوع : Iran -- Foreign relations -- 1979
 موضوع : قانون اساسی -- ایران - Constitution-- Iran
 موضوع : ایران -- سیاست و حکومت -- ۱۳۵۸
 موضوع : Iran -- Politics and government -- 1979
 رده‌بندی : DSR ۱۵۷۰/خ۸ن ۱۳۹۶
 رد بندی : ۹۵۵/۰۸۲
 شماره ثبت : ۴۸۸۲۱۴۹

هرگونه تکثیر (اعم از چاپ، فایو، الکترونیکی و...) از این اثر بدون اخذ مجوز
 از ناشر خلاصه، تکرار، ترجمه و پیگرد قانونی دارد.
 لطفاً در صورت مشاهده، مراتب را به شماره تلفن‌های ذیل اطلاع دهید.

۱۱۲۳

نشر میزان

نگاهی نهادگرا به سیاست خارجی ایران

دکتر محسن خلیلی

چاپ اول: بهار ۱۳۹۷

قیمت: ۳۰۰۰۰ تومان

شماره: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۱۱-۹۲۲-۳

دفتر مرکزی: خ شهید بهشتی، بعد از چهارراه سهروردی، خ کاووسی‌فر، کوچه نکبسا، پلاک ۳۲، تلفن ۸۸۵۴۹۱۳۱

فروشگاه مرکزی: خ انقلاب، روبروی درب اصلی دانشگاه تهران، ابتدای خ فخررازی، پلاک ۸۳، تلفن ۶۶۴۶۷۷۷۰

واحد پخش و فروش: خیابان سمیه، بین مفتح و فرصت، پلاک ۱۰۴، تلفن ۸۸۳۳۹۵۲۹-۳۱

پست الکترونیکی: mizannasher@yahoo.com وب سایت: www.mizan-law.ir

فهرست مطالب

۵	فهرست مطالب
۱۱	دبیاچه
۱۳	پیشگفتار
۲۱	تحول مفهوم سیاست خارجی در چهار برنامه‌ی پنج‌ساله‌ی توسعه
۲۳	بنیان روش شناختی
۲۵	ویژگی‌های سیاست خارجی ایران در پرتو اسناد قانونی
۲۶	قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
۲۷	سند چشم‌انداز
۲۸	برنامه‌های پنج‌ساله‌ی توسعه
۳۰	ساختارها و نهادهای تصمیم‌گیری در سیاست خارجی ایران
۳۴	نگاه تاریخی / گفتمانی به سیاست خارجی ایران پس‌انقلابی
۳۷	مقوله‌ی سیاست خارجی در برنامه‌های پنج‌ساله‌ی توسعه
۳۸	برنامه‌ی پنج‌ساله‌ی اول
۴۱	برنامه‌ی پنج‌ساله‌ی دوم
۴۶	برنامه‌ی پنج‌ساله‌ی سوم
۵۲	برنامه‌ی پنج‌ساله‌ی چهارم
۵۹	مفهوم قلمرو در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مرز جغرافیایی / بی‌مرزی عقیدتی
۶۲	مرور پیشینه و آماده‌سازی زمینه
۶۲	منابع مربوط به خبرگان قانون اساسی
۶۴	منابع هم‌پیوند با سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران
۶۸	منابع مرتبط با حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران
۷۰	منابع مرتبط با مفهوم مرز
۷۱	معنی و مفهوم مرز: حقوق اساسی، حقوق بین‌الملل و جغرافیای سیاسی

- نگاهی دینی به مفهوم مرز: اسلام و مقوله‌ی قلمرو ۷۴
- مرز و بی‌مرزی در اصول قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۷۹
- مرز و بی‌مرزی در اصول پیش‌نویس قانون اساسی ۸۰
- مرز و بی‌مرزی در اصول قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸ ۸۱
- بستر تاریخی و زمینه‌ی سیاسی تدوین متن قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۸۳
- مرز و بی‌مرزی در متن مذاکرات خبرگان قانون اساسی ۸۵
- ویژگی‌های سیاست خارجی در برنامه‌ی پنجم توسعه** ۹۹
- ویژگی‌های سیاست خارجی ایران در پرتو اسناد قانونی ۱۰۹
- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۱۰۹
- سند چشم‌انداز ۱۱۰
- برنامه‌های پنج‌ساله‌ی توسعه ۱۱۱
- نگاه تاریخی/گفتمانی سیاست خارجی ایران پس‌انقلابی ۱۱۴
- سیاست خارجی ایران دوران بیدید ۱۱۷
- شالوده‌شکنی انترناسیونالیسم اسلام**، دیدنگش خبرگان قانون اساسی ۱۲۵
- نگاهی به برخی نگرش‌ها درباره‌ی مادیت جهان، مغانه انقلاب اسلامی ۱۲۹
- ماهیت جهان‌شمول دین اسلام به مثابه یک امر شمیم ۱۴۰
- خبرگان قانون اساسی و نگرش‌های جهان‌گرایانه/انترناسیونالیستی ۱۴۵
- مجلس شورای اسلامی و روابط خارجی** ۱۶۷
- سیاست خارجی و روابط خارجی ۱۷۴
- سویه‌های سه‌گانه‌ی تصمیم در سطح مناسبات ۱۷۶
- سویه‌های سه‌گانه‌ی تصمیم در سطح مناسبات داخلی در پیوند با روابط خارجی ۱۷۸
- تصمیم‌سازی و مجمع تشخیص مصلحت نظام ۱۷۸
- تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری و شورای عالی امنیت ملی ۱۷۹
- تصمیم‌پذیری و مجلس شورای اسلامی ۱۸۱
- سطح تحلیل قانونی ۱۸۲
- رسوخ‌پذیری مجلس شورای اسلامی از مجمع تشخیص مصلحت نظام ۱۸۳

۱۸۴.....	رخنه‌پذیری مجلس شورای اسلامی از قوه‌ی مجریه
۱۹۱.....	سطح تحلیل نظری و ساختاری متکی بر واقعیت‌ها
۱۹۵.....	ویژگی‌های سیاست خارجی انقلابی از دیدگاه خبرگان قانون اساسی
۱۹۸.....	ویژگی‌های انقلاب اسلامی ایران
۲۰۱.....	سیاست خارجی انقلابی
۲۰۴.....	سیاست خارجی انقلابی در پرتو توصیف اصول منتخب قانون اساسی
۲۱۰.....	درون‌مایه‌های سیاست خارجی انقلابی در منظر خبرگان قانون اساسی
۲۱۱.....	نگاه جهان‌وطن‌گرا
۲۱۳.....	نگاه امت‌گرا
۲۱۵.....	نگاه واکنش‌گرا
۲۱۸.....	نگاه انقلابی‌گرا
۲۲۰.....	چالش‌های فراروی سیاست خارجی با راهی به گذشته
۲۲۵.....	سیاست خارجی خاورمیانه‌ای ایران
۲۲۹.....	خاورمیانه
۲۳۲.....	برند (نمانام / نشان‌ویژه)
۲۳۸.....	وارونگی نشان‌ویژه در پرتو ویژگی‌های سیاست خارجی خاورمیانه‌ای ایران
۲۵۱.....	نقش پارلمان‌ها در سیاست خارجی
۲۵۷.....	سیاست خارجی
۲۶۲.....	پارلمان و قوه‌ی مقننه
۲۶۷.....	پارلمان، مجریه و سیاست خارجی
۲۷۷.....	چستی نقش‌کنگره در تعیین سیاست خارجی آمریکا
۲۸۴.....	کار ویژه‌های قوه‌ی مقننه
۲۹۲.....	کنگره‌ی آمریکا
۳۰۵.....	نقش‌مایه‌های چندگانه‌ی مجلس شورای ملی دوره‌ی چهاردهم در بحران آذربایجان
۳۲۵.....	بحران آذربایجان در مذاکرات مجلس چهاردهم

- تحلیل گفتمان مفهوم صدور انقلاب از منظر خبرگان قانون اساسی..... ۳۶۵
- تحلیل گفتمان..... ۳۷۳
- بررسی مفهوم‌ها: انقلاب و صدور انقلاب..... ۳۷۶
- زمینه‌ی تاریخی پیدایش قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران..... ۳۸۲
- فضای ایران پس از انقلاب..... ۳۸۵
- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران..... ۳۹۰
- گزاره‌های اساسی در تحلیل گفتمانی مفهوم صدور انقلاب..... ۳۹۳
- خبرگان..... ۳۹۴
- افراد و نهادهای مطرح شده در متن..... ۳۹۴
- قطب بندی (عبارت‌سازی)..... ۳۹۵
- استناد (نکته سواها)..... ۳۹۶
- پیش فرض‌ها..... ۳۹۶
- دلالت‌های ضمنی (تلقین و تداعی)..... ۳۹۶
- مفاهیم صدور انقلاب در متن..... ۳۹۷
- تلقی و استنباط از واژه‌ی صدور انقلاب..... ۳۹۷
- گزاره‌های اساسی متن..... ۳۹۸
- مؤلفه‌های اجماع و توافق در متن..... ۳۹۸
- پس زمینه‌ی تاریخی / اندیشه‌ای سیاست خارجی تعالی..... ۴۰۳
- روی کار آمدن دولت نهم / دهم..... ۴۰۶
- وجود عناصر تداوم گرا و مؤلفه‌های تغییر / تحول گرا در سیاست خارجی ایران..... ۴۰۹
- اندر باب مفهوم تعالی..... ۴۱۴
- هدف‌ها و بنیان‌های سیاست خارجی تعالی گرا..... ۴۲۲
- ریشه‌یابی تاریخی / اندیشه‌ای سیاست خارجی تعالی گرا..... ۴۲۹
- بازگشت گرایی نوستالژیک به انقلابی‌گری دهه‌های ۱۳۵۰ و ۱۳۶۰..... ۴۳۱
- امید به بازآفرینش ساخت کار تمدن اسلامی / ایرانی..... ۴۳۷
- اندیشه‌ی موعودیت و مهدویت..... ۴۴۴
- اندیشه‌های ضدیت با غرب و تجدد و مدرنیته..... ۴۴۷

۴۵۳	فضاسازی سه جریان اندیشه در غرب مدرن
۴۵۶	ناکامی‌های گوناگون در عدم پیاده‌سازی ادعاهای مهندسی‌گونه‌ی انقلابیون فاتح
۴۶۱	برابرسنجی مفهومی آموزه‌های سه‌گانه‌ی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران
۴۶۶	نقش آموزه‌ها در سیاست خارجی
۴۶۸	آموزه‌های سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران
۴۶۸	آموزه‌ی ام‌القرآ
۴۷۲	آموزه‌ی آیت‌الله ابراهیمی
۴۷۵	آموزه‌ی آیت‌الله خرمی
۴۸۱	بررسی تطبیقی آموزه‌های سه‌گانه در سیاست خارجی
۴۸۲	تمایزگذاری انقلابی
۴۸۳	شمول‌گرایی اسلامی
۴۸۶	مصلحت‌گرایی عمل‌گرا
تحلیل گفتمان مقوله‌ی سیاست خارجی در مذاکرات نخستین مجلس شورای ملی	
۴۹۱	مشروطیت
۴۹۴	مجلس برآمده از انقلاب مشروطیت
۴۹۸	برساخت‌گرایی اجتماعی، گفتمان و تحلیل گفتمان انتقادی
۵۰۳	تحلیل گفتمان مفهوم سیاست خارجی: گزاره‌های اساسی
۵۰۳	توصیف
۵۱۱	تفسیر
۵۱۵	تبیین
۵۱۹	پسگفتار
۵۲۳	کتابنامه

دیباچه

سوگنایادی برای بزرگ‌استاد بی‌همتای دوران،
روان‌شاد جاویدنایاد، دکتر ابوالفضل قاضی

مهرماه ۱۳۶۹، دانشجوی سوم و م کارشناسی ارشد علوم سیاسی دانشگاه تهران بودم. درس حقوق اساسی دولتی داشتم با استاد گران‌قدر، روان‌شاد دکتر ابوالفضل قاضی. با هم‌کلاسی‌ها، آقایان حمید فرمادی‌نیا و سعید گازرانی و حسینعلی نوذری، سر کلاس درس نشسته بودیم. لحظه‌شماری می‌کردم برای دیدن چهره‌ی استاد صاحب‌سبک و بلندآوازه، دکتر ابوالفضل قاضی، که موفق نشده بودم در دوره‌ی کارشناسی، درس حقوق اساسی را با ایشان بگذرانم. شربت آوردند؛ با هیمه و هییتی شکوهمند. آغاز سخن کردند. دقایقی چند از دقایق و ظرافت‌های حقوق اساسی، سخن گفتند. سپس، از نام و نان، پرسیدند و از پیشینه و جاه و جایگاه هر سه تن دوستان نازنین، گفتند و از شغل خود نیز، حرف به‌میان آوردند. نوبت من رسید. با شرم تمام و البته اندکی با شیطنت و بی‌خیالی و خامی، گفتم محسن خلیلی هجتم ر کارشناسی علوم سیاسی را در دانشگاه تهران گذرانده‌ام؛ اکنون، صرفاً دانشجو هستم و خرجم را خانواده‌ام می‌دهد و ازدواج هم نکرده‌ام. ناگفته نماند که سه دوست عزیز من، نام را گفتند و جای را هم گفتند و پیشینه‌ی تحصیل را هم افزودند و جایگاه را نیز گفتند و تأهل خود را نیز. با سه هم‌کلاسی، خوش‌وبشی محترمانه کردند. رو کردند به من. گفتند خب! همه باید درس بخوانند و البته به‌جده بخوانند. اما، تو! تو کوچولو! باید بیش از همه بخوانی؛ چون هیچ غم‌وغصه نداری. نمی‌دانید که تا چه اندازه از این اصطلاح، خوشاخوش شدم، نمی‌دانید! احساس کردم دکتر ابوالفضل قاضی که در مغز من بود، اکنون در قلبم نشسته است و جا خوش کرده است و بیرون نرفتنی است. پس باید

بخوانم و بخوانم و بخوانم. به طرزی با حرص و ولع، گفتارهای ایشان را می‌نوشتم و به تکرار می‌خواندم که سر آزمون نهایی درس، مرا به‌زور از سر جلسه‌ی امتحان بلند کردند. نمره‌ی امتحان ۱۸ شد. پس از اعلام نمرات، نزدشان رفتم. احساس کردم به وجد آمده‌اند. در برگه‌ی آزمون و در پاسخ به پرسش مربوط به مقایسه‌ی اختیارات مجلس عوام انگلستان و مجلس نمایندگان آمریکا، جمله‌ای نوشته بودم که گمان می‌کنم چشمشان را گرفته بود و خوششان آمده بود. نوشته بودم که پارلمان انگلستان اختیارات وسیعی دارد که از یک‌سو، می‌تواند رنگ کلاه پادشاه انگلستان در مراسم سوارکاری رسم دربار را انتخاب کند؛ و از دیگر سو، می‌تواند اقدام به قطع روابط رسمی و اعلان جنگ یک کشور کند. گفتند مستند این جمله چیست. نام کتاب را بردم. بسیار تشویق کردند. دیدند که خارج از جزوه‌ی کلاس درس، مطلبی افزون، خوانده‌ام. من هم راز دلم را گفتم. برای صاف و ساده به ایشان گفتم که از دیدنتان لذت می‌برم و دلم می‌خواهد بارها با شما گفت‌وگو کنم. شاید متوجه شده بودند که درس حقوق اساسی و حقوق اساسی تطبیقی را عمیقاً دوست دارم. خسته‌شان می‌کردم از بس که در جلسات گوناگون از ایشان پرسش‌های مربوط به حقوق اساسی تطبیقی می‌پرسیدم. راز علاقه‌ی من به حقوق اساسی، او بود: چین و بس.